

Tarnów, dnia 22 marca 2023 r.

Ks. dr hab. Marek Kluz, prof. UPJPII
Katedra Teologii Systematycznej
Wydział Teologiczny Sekcja w Tarnowie
Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie
33-100 Tarnów, ul. Piłsudskiego 6
Tel. 667 419 728, email: marek.kluz@upjp2.edu.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej

Ks. mgr lic. Mateusz Jóźwik

NATURA OSOBY LUDZKIEJ JAKO TEOLOGICZNOMORALNE KRYTERIUM OCENY *TEORII GENDER*

Warszawa 2022, ss. 312.

Wstęp. Spory o rozumienie człowieka toczyły się od zarania myśli ludzkiej, przybierając wielorakie formy i prowadząc do najróżniejszych rozstrzygnięć natury teoretycznej, a także praktycznej. Konsekwencje rozumienia natury ludzkiej najwyraźniej zdają się dochodzić do głosu w naszych czasach, kiedy to tezy filozoficzne zostały niejednokrotnie zastąpione hasłami ideologicznymi, pozostającymi na usługach odpowiednich grup interesów.

Do prądów myślowych, które stawiają sobie za zadanie ukazanie prawdziwej natury osoby ludzkiej należy zaliczyć *teorię gender*. Próbuje ona udowodnić, że męskość i kobiecość nie należą do tejże natury, a związane z tym przyznanie komuś roli w życiu społecznym jest wynikiem nieświadomości i ulegania utrwalonym, chociaż nieuzasadnionym stereotypom. Czy rzeczywiście genderyzm stanowi udaną próbę odczytania natury osoby ludzkiej? Czy *teoria gender* może uchodzić za współczesny paradygmat antropologiczny?

Znakomicie w ten dyskurs wpisuje się interdyscyplinarna rozprawa doktorska ks. Mateusza Józwika pt. *Natura osoby ludzkiej jako teologicznomoralne kryterium oceny teorii gender*. Użycie przez Autora rozprawy kryterium teologicznomoralnego, którym jest natura osoby ludzkiej jest najbardziej trafnym narzędziem krytycznym wobec dekonstrukcyjno-relatywistycznego zaplecza *teorii gender*.

Krótkie omówienie pracy. Struktura rozprawy doktorskiej ks. Józwika nie budzi zastrzeżeń. Jej układ jest właściwie skonstruowany. Na pracę składają się następujące elementy: *Karta tytułowa*, *Spis treści* orientujący w rozkładzie materiału, *Wykaz skrótów*, *Wstęp* oraz *Korpus pracy* składający się z czterech rozdziałów. Do tego należy jeszcze dodać *Zakończenie*, *Abstrakt* w języku angielskim i zestawienie *Bibliografii*.

We wstępie do recenzowanej refleksji naukowej Doktorant ukazał ważność i aktualność tematu oraz wyraźnie zaprezentował cel pracy, zadanie badawcze: „Główny problem pracy sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy *teoria gender* jest współczesnym paradygmatem antropologicznym. W celu weryfikacji powyższej hipotezy, użyto kryterium teologicznomoralnego, którym jest *natura osoby ludzkiej*. Ten nowatorski zabieg pozwala na analizę podjętej tematyki za pomocą interdyscyplinarnego dyskursu poprzez porównanie fenomenu *gender* z chrześcijańską koncepcją osoby. Wykorzystując pojemność analityczną terminu *natura osoby ludzkiej* możliwe stało się zbliżenie konstruktywistycznej i realistycznej antropologii w poszukiwaniu prawdy o człowieku” (s. 6). Doktorant we wstępie dodaje też cenną uwagę: „Chociaż w literaturze źródłowej można spotkać wiele prac poświęconych problematyce *gender*, także w ramach studium teologicznego, jednak jak dotąd nie poruszono tego tematu z użyciem kryterium osoby i jej natury. W ten sposób zostaje odczytany apel papieża Franciszka, skierowany do teologów, aby przyjąć postawę, która nie tylko nie boi się trudnych pytań, ale również stoi na pewnej

granicy, wychodząc ku człowiekowi i jego potrzebom z Ewangelią” (s. 6). Dlatego Doktorantowi już choćby za samo podjęcie tego tematu należą się słowa uznania.

Korpus pracy przedstawiony przez Ks. Józwika składa się z czterech logicznie dopełniających się rozdziałów: I. Wizja ludzkiej cielesności w perspektywie współczesnej antropologii teologicznej. II. Podstawowe założenia antropologiczne *teorii gender*. III. Osoba sposobem istnienia natury. IV. Natura osoby ludzkiej wobec paradygmatów antropologicznych. Wszystkie rozdziały pracy zostały podzielone na paragrafy i podpunkty, co bardzo ułatwia czytelnikowi dobre uchwycenie problematyki rozprawy w jej szczegółach.

W zakończeniu dysertacji zostały przedstawione wyniki dokonanych analiz nad studium dotyczącym natury ludzkiej jako teologicznomoralnego paradygmatu kryterium oceny *teorii gender*. Zebrane przez Doktoranta przemyślenia posłużą zapewne w dalszych badaniach naukowych. Wydaje się, że już samo nawet uświadomienie sobie omawianych kwestii może być wielkim zyskiem dla wszystkich osób zajmujących się tym nabrzmiałym problemem moralnym współczesnego świata.

Na końcu pracy doktorskiej znajduje się bogate zestawienie *Bibliografii*, która została podzielona na: 1. Dokumenty Nauczycielskiego Urzędu Kościoła, 2. Literaturę przedmiotu. 3. Literaturę pomocniczą. 4. Encyklopedie i słowniki. 5. Artykuły prasowe. 6. Materiały internetowe.

Zasadność tematu i jego sformułowanie. Przedstawione przez Doktoranta zagadnienie jest ambitne, trafne i aktualne pod względem naukowym. Opracowanie budzi żywe zainteresowanie czytelnika, dlatego dobrze się stało, że taki temat został przez Doktoranta podjęty. Recenzowana praca już w tytule zapowiada złożoność problemu i konsekwentnie, w tym obszarze teoretyczno-badawczym zostaje przez Doktoranta realizowane.

Swoim opracowaniem ks. Jóźwik wpisuje się w najnowsze trendy badań, mające swoje konsekwencje dla katechezy, pracy duszpasterskiej oraz poradnictwa moralnego. Samo także sformułowanie tytułu pracy nie budzi wątpliwości i pozwala na przejrzyste przedstawienie wszystkich istotnych wątków zawartych w rozprawie doktorskiej.

Układ pracy. Układ pracy zaproponowany przez Autora ocenić należy jako uporządkowany, logiczny, proporcjonalny, przejrzysty i zasadniczo wyczerpujący temat. Postawione na początku pracy zadanie znalazło jasną odpowiedź w tekście pracy. Już sama lektura spisu treści wskazuje, że poszczególne rozdziały mają ściśle odniesienie do tematu. Wewnętrzna konstrukcja poszczególnych rozdziałów odznacza się logiką i konsekwencją. Zdyscyplinowaniu myśli służy przejrzyste opracowanie, metodologiczny wstęp. Ponadto we wstępie została klarownie omówiona problematyka poszczególnych rozdziałów i wskazane właściwe metody naukowe zastosowane w badaniach. Trzeba także zauważyć dobre wprowadzenia do poszczególnych rozdziałów oraz trafne, zwięzłe ich podsumowania. Całość dysertacji zamknięta jest podsumowującym zakończeniem. W zakończeniu pracy Doktorant w sposób syntetyczny, a jednocześnie jasny i rzeczowy, zbiera rezultaty osiągniętych badań w poszczególnych rozdziałach dysertacji.

Tak więc schemat ideowy pracy jest przejrzysty. Czytelnik uzyskuje syntetyczny pogląd na opracowany temat. Trzeba z satysfakcją stwierdzić, że Doktorantowi to bardzo pracochłonne i niełatwe zadanie badawcze w pełni udało się zrealizować. Autor zaprezentował w sposób kompetentny i rzetelny wyniki swoich kilkuletnich badań na temat *teorii gender* z punktu widzenia teologii moralnej.

Źródła i opracowania. Uwagi co do bibliografii i przypisów. Odsyłacze, przypisy, bibliografia zostały sporządzone umiejętnie i przejrzyste. Podział cytowanych opracowań na dokumenty Magisterium Kościoła, literaturę

przedmiotu, literaturę pomocniczą, encyklopedie i słowniki, artykuły prasowe i materiały internetowe, jest konsekwentny, właściwy, zgodny ze standardami przyjętymi dla tego typu prac. Można się jedynie zastanawiać czy nie lepszym rozwiązaniem byłoby zastosowanie układu chronologicznego, a nie alfabetycznego w wykazie dokumentów nauczania papieży, a w wykazie dokumentów Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, uwzględnić jeszcze rangę dokumentów (konstytucje Soboru Watykańskiego II umieszczone są po deklaracji i dekrete).

Autor poprawnie stosuje zapis skrócony dla wcześniej cytowanych pozycji. Zarówno przypisy, jak i bibliografia końcowa, wymownie świadczą, że Doktorant wykorzystał bogatą literaturę, także obcojęzyczną (angielską, włoską, niemiecką i francuską). Cytuje bardzo wiele poważnych opracowań, komentarzy i artykułów, które podejmują wprost lub pośrednio kwestie związane z *teorią gender* i problematyką natury osoby ludzkiej. Bogata literatura pozwoliła przedstawić problematykę pracy na tle szerokiego kontekstu, w możliwie najbardziej obiektywny sposób. Należy jednak zauważyć, że dobre odczytanie wielu opracowań i ich właściwa interpretacja nie jest zadaniem łatwym. Ale Doktorant znakomicie wywiązał się z tego zadania.

Przypisy w całej pracy są zredagowane w jednakowym stylu. Mają charakter nie tylko dokumentujący, ale też wyjaśniający, a czasami polemiczny. Zredagowane w ten sposób przypisy pomagają czytelnikowi w pełniejszym uchwyceniu prezentowanych zagadnień. Przypisy pokazują też bogactwo treści dotyczące tematyki związanej z *teorią gender* i naturą osoby ludzkiej, i będą niezmiernie pożyteczne dla przyszłych badaczy zajmujących się tą niełatwą problematyką.

Język rozprawy. Język pracy jest bardzo dobry, zarówno pod względem precyzji fachowej, jak i poprawności stylistycznej. Nie jest to żargon teologicznomoralny. Nie jest to też język „przegadany”. Doktorant posługuje się

językiem bogatym pod względem leksykalnym, adekwatnym opisowo, co w naturalny sposób budzi zainteresowanie czytelnika. Jest to język specjalistyczny, a jednocześnie komunikatywny. Autor dba o jasność i klarowność swoich wywodów. Potrafi zachować swój styl, a że jest to styl jasny i precyzyjny, to rozprawę doktorską czyta się z dużą przyjemnością.

Ponadto trzeba również pozytywnie ocenić wkład Doktoranta w staranność i estetykę zewnętrzną rozprawy. Szata graficzna jest staranna. Nieliczne – jak na objętość całości – błędy gramatyczne, literowe, interpunkcyjne, czy adiustatorskie nie obniżają oceny całości rozprawy, a można je bez problemu usunąć podczas przygotowania tekstu do ewentualnego druku. Doktorant troszczy się o wysoką jakość i ostateczny kształt dysertacji. I to należy uwypuklić.

Ocena formalna i merytoryczna. Istotne osiągnięcia rozprawy. Opiniowana rozprawa doktorska pod względem formalnym i merytorycznym nie budzi zastrzeżeń i zasługuje na uznanie. Oczywiście rodzą się pewne pytania czy drobne wątpliwości przy czytaniu pracy, ale nie są one zarzutami, lecz jedynie zaproszeniem do dyskusji.

Trzeba zaznaczyć, że Autor jest dobrym znawcą opracowanego zagadnienia. Pozycja jest właściwie udokumentowana. Myśli Autora są rozważne, logiczne i uzasadnione merytorycznie. Ze względu na bogactwo wątków, na które natchnął się Autor przy konstrukcji pracy, tym wyżej wypada ocenić dyscyplinę naukową, dzięki czemu zyskuje spójność cała praca. Autor umiejętnie trzyma się zakreślonego przez siebie pola badawczego. Praca posiada walor poznawczy, bezsporną poprawność metodologiczną, przejrzystość wywodów, dobrą stronę formalno-językową.

Refleksja naukowa ks. Józwika charakteryzuje się pilnością i naukową rzetelnością w podejściu do problematyki, co w połączeniu z ciekawością badawczą i wyczuwalną wrażliwością stanowi o wartości rozprawy. Wnioski z

przeprowadzonych przez doktoranta analiz są interesujące i twórcze. Pracę należy zatem uznać za wartościową, poszerzającą obszar wiedzy o nowe i aktualne zagadnienia.

Swoją rozprawą doktorską Autor wzbogacił polską literaturę teologicznomoralną o dzieło, które będzie stanowić niezbędną pomoc dla każdego, kto będzie podejmował się interdyscyplinarnego dyskursu poprzez porównanie fenomenu *gender* z chrześcijańską koncepcją osoby. Problematyka omówiona w rozprawie z pewnością będzie także interesująca dla studentów i wykładowców takich dyscyplin jak: teologia, etyka, pedagogika, psychologia, czy nauki o rodzinie.

Pytania do Doktoranta. Lektura rozprawy doktorskiej ks. Mateusza Józwika, którą trzeba wysoko ocenić, przynosi kilka uwag, raczej do dyskusji, aniżeli mających charakter zarzutów:

1. Czy ideologia *gender* jest całkowicie fałszywa i przez to niebezpieczna, czy też można w niej odnaleźć także jakieś elementy prawdziwe i pożyteczne? Warto zaznaczyć, że teorie bądź ideologie w stu procentach fałszywe na ogół nie są niebezpieczne. Gdyby nie było w nich ziarna prawdy, nie miałyby czym uwodzić swoich zwolenników. Czy można to odnieść również do ideologii *gender*?

2. Czy św. Jan Paweł II wypowiadał się na temat *gender*? Czy myśli, nauczanie św. Jana Pawła II może być właściwym punktem odniesienia, który pozwoli unieważnić argumenty teorii *gender* i ujawnić groźny wymiar tej ideologii?

Wniosek końcowy. Dysertacja ks. Mateusza Józwika pt. *Natura osoby ludzkiej jako teologicznomoralne kryterium oceny teorii gender* zasługuje na pozytywną ocenę, zarówno za wybór tematu, jak i za przyjęty sposób badania zagadnienia oraz konsekwentną realizację. Prowadzone analizy teologiczne, liczne odsyłacze do literatury fachowej oraz formułowanie komplementarnych

wniosków prowadzą do przekonania, że Doktorant dobrze opanował warsztat naukowy, wykazał się erudycją i zdolnością do interdyscyplinarnego ujęcia problemu. Rozprawa świadczy o kompetencji naukowej i sumienności Doktoranta.

W swoich poszukiwaniach badawczych Ks. Jóźwik, udowodnił, że potrafi myśleć twórczo i pracować naukowo. Doktorant daje się poznać, jako człowiek kierujący się pracowitością, pasją poznawczą, wewnętrznie zaangażowany w problematykę. Żywię nadzieję, że w przyszłości nadal będzie aktywny w dziedzinie teologii moralnej, którą wzbogaci interesującymi i wartościowymi publikacjami, czego należy mu życzyć. Gratulacje i słowa uznania należą się także Promotorowi, za odwagę i podjęcie tego niezwykle ciekawego, aktualnego i potrzebnego problemu moralnego.

Biorąc pod uwagę wszystkie przedstawione wyżej uwagi, stwierdzam, że recenzowana rozprawa spełnia z naddatkiem wymogi stawiane tego typu opracowaniom, dlatego wnoszę do Rady Dyscypliny Wydziału Teologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o dopuszczenie ks. Mateusza Jóźwika do dalszych etapów przewodu doktorskiego, celem nadania jej Autorowi stopnia naukowego doktora, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

Ks. dr hab. Marek Kluz, prof. UPJPII

recenzent